



Ruth Boswellová

Nějaká vzdálená země



ARGO



Nějaká vzdálená země

Ruth Boswellová

Nějaká vzdálená země

Argo

Věnuji své matce
Regině Neubauerové
12. 10. 1904 — 1942

Úvodem

V roce 1918 uspořádali vítězní Spojenci ve Versailles mírovou konferenci, na které rozhodli o dalším osudu Evropy a rozdělení Rakouska-Uherska. Češi již dlouho požadovali vlastní nezávislý stát, a tak 28. října 1918 vzniklo samostatné Československo. V nově vzniklé demokratické republice žilo několik národnostních skupin a bylo tu sdruženo několik území s odlišnými historickými, politickými a ekonomickými tradicemi. Prvním prezidentem Československa se stal Tomáš Garrigue Masaryk, jeho nejbližším spolupracovníkem byl Edvard Beneš.

Největší nečeskou národnostní menšinou v této zemi byly tři miliony etnických Němců, žijících na území zvaném Sudety na západě Československa, hlavně u hranic Čech, Moravy a zčásti Slezska.

Z většiny sudetských Němců se v druhé polovině třicátých let stali militantní přívrženci nacismu a požadovali, aby bylo jejich území připojeno k německé Říši. Vedl je bývalý učitel tělocviku Konrad Henlein, který založil Sudetendeutsche Partei, SdP, úzce spolupracující s Hitlerem.

Francie měla s Československem dohodu, která ji zavazovala k jeho obraně, pokud se ocitne v ohrožení; Británie byla smluvně vázaná s Francií a byla v takovém případě povinna Francii pomoci. Přesto byla 30. září 1938 Anglií, Francií, Itálií a Německem podepsána Mnichovská dohoda, do které nemohlo Československo zasáhnout. Ta potvrzovala připojení celých Sudet k Německu, které je během deseti dní také skutečně obsadilo.

15. března 1939 Německo bez varování vtrhlo i na zbylé území Československa a zřídilo v Čechách a na Moravě protektorát. Zároveň se osamostatnilo Slovensko.

Kapitola první

Československo, zář 1938

Panenko se na něj upřeně dívala z vitríny hračkářství. Měla modré mrkací oči s dlouhými řasami, platinové vlásky zapletené do copů ovinutých kolem hlavy a našpulená ústa. Byla oblečená do červeného dirndlu, žluté vyšívané blůzičky a bílých podkolenek a představovala vtělení Heinzových ideálů.

Kolik asi bude stát? Bylo to nejluxusnější hračkářství na Schücker Strasse, hlavní nákupní třídě Reichenbergu. Kolem tohoto obchodu chodil často, ale ještě nikdy nevstoupil dovnitř. Zatlačil do skleněných dveří a vstoupil. Prodavačka ho uvítala úsměvem.

„Co pro vás mohu udělat, pane?“

„Rád bych se podíval na tu panenku z výkladu.“

Dívka ji vytáhla z výlohy a posadila na pult.

„Dostali jsme ji teprve včera.“

Zeptal se na cenu. Sto korun. Věděl, že si to vlastně nemůže dovolit, ale nebyl doma už přes týden a chtěl Anně věnovat opravdu jedinečný dárek.

„Pro vaši dcerku?“ zeptala se prodavačka.

Rozhlédl se, zda je někdo na doslech, zaváhal, a pak řekl: „Ne, to je pro mou neteř. Má narozeniny.“

„Kolik jí je?“

„Devět.“

„To jste ale hodný strýček. Takový krásný dárek!“

Ve skutečnosti to byl dárek velice přehnaný a žádnou zvláštní příležitostí se zdůvodnit nedal. Heinz přesto odpočítal peníze a sledoval, jak prodavačka balí panenku do hedvábného papíru, pokládá ji do krásně vystlané kartonové krabice – pod hlavou měla panenka dokonce polštářek – a jak krabici balí do růžového papíru a ovazuje mašlí.

„Prosím.“

„Děkuji.“

Dívka Heinze pohledem vyprovázela až ke dveřím.

„Tak co, kolik bodů bys dala tomuhle?“ zeptala se jí druhá prodavačka.

„Všech deset, nejvyšší počet! To je ale fešák. Zajímalo by mě, kde bydlí.“

Náměstí staré části Reichenbergu, kde Heinz zaparkoval svou červenou tatrovku coupé, vévodila zdobná radnice, postavená v okázalém pseudogotickém stylu tak, aby na obyvatele města působila podmanivě a co možná nejhonosněji. Poblíž stála budova opery a synagoga a v okolí prosperovalo množství kaváren a restaurací, kde se scházeli bohatší občané a probírali tu politické události. Těch byl v poslední době opravdu dostatek.

Heinz měl kancelář nedaleko radnice, na Reitergasse, jen několik minut chůze dolů z kopce. Vyzvedl si tam nějaké papíry – doufal, že v Praze získá nové zakázky –, pokývl na pozdrav několika známým, vrátil se na náměstí, uložil panenku do kufru auta a vyrazil na cestu.

S nákupem byl spokojený, i když věděl, že Sara mu ho neschválí a vyčte mu, že si kupuje Anninu lásku, aby jí vynahradil svoji věčnou nepřítomnost. Domýšlel si, že si Sara nestěžuje jen kvůli dcerce, ale že i ona sama se cítí zanedbávaná. Musel ale uvažovat realisticky. Z Reichenbergu se časem může stát zlatý důl, jen když si Heinz dokáže vytvořit správné kontakty a využít je.

Tatra si to hladce šinula městem směrem k řece, projížděla průmyslovou čtvrtí. Zdejší textilní, sklářský a další lehký průmysl

zajišťoval místním lidem práci a výdělek, přestože od velké hospodářské krize na počátku třicátých let soužila i zdejší oblast nezaměstnanost a celá čtvrt začínala viditelně scházet. Pomyslel si, že snad už brzy to tu převezmou Němci, zdejší obyvatelé tím získají existenční jistotu a větší sebevědomí. Ta myšlenka mu zvedla náladu. Všechny je čekají lepší časy, a budoucí vývoj jistě prospěje i jeho podniku, prodeje pojistek vzrostou.

Cesta autem do Prahy trvala jindy devadesát minut, ale dnes byla silnice ucpána vojenskými nákladními vozy, tanky a pochodujícími vojáky. Češi byli v bojovné náladě. Heinz si pomyslel, jak absurdní je zastavovat kvůli vojenským konvojům. Proč prezident Beneš nekapituluje, místo aby krizi jen protahoval? Na Heinzovo podnikání to má špatný vliv. Beztak je jen otázka času, než Němci získají mezinárodní souhlas k zabrání Sudet. Zamezit by tomu mohla opravdu snad jediné válka.

Trvalo mu téměř tři hodiny, než dorazil na předměstí Prahy, a i tady mu vojáci překáželi v jízdě. Uvízl mezi sešlými šedými činžáky, nemilosrdně mu připomínaly chudobu, kterou zažil v dětství, když ještě Praha náležela k rakousko-uherskému mocnářství. Před lidmi, kteří ho příliš důvěrně neznali, rád předstíral, že vyrůstal v blahobytné měšťanské rodině, ve skutečnosti však pocházel z dělnické židovské rodiny, jeho rodiče byli velmi chudí a vycházeli s penězi jen tak tak. Na druhé straně ale byl jejich život velmi jednoduchý. Sloužili jen jednomu pánu, císaři Františku Josefovi, a nemuseli svoji loajalitu dělit, vystačili s jediným jazykem, s němčinou. Živě si vzpomínal na velké změny po válce, když Spojenci ve Versailles rozhodli o oddělení částí Rakouska, Maďarska, Polska a Podkarpatské Rusi a slepili je s územím Čech a Slovenska do nového státu s názvem Československo – jaký zpackaný útvar z toho vznikl! Právě to je příčinou současné krize.

Hrozící válka byla znát všude. Nákladní auta vyklápěla na chodníky pytle písku a v ulicích bezradně bloumaly skupinky českých utečenců, vyhnaných německými obyvateli ze Sudet.

Heinz neustále troulbil, aby je přiměl uvolnit cestu. Propletl se kolem Wilsonova nádraží a zamířil nahoru na Vinohrady, do elegantní obytné čtvrti s širokými ulicemi a honosnými několi-
kapatrovými domy, postavenými na konci minulého století pro bohaté měšťany. Zaparkoval auto před domem číslo 1 v ulici Na Švihance a vystoupil. Na ulici bylo jen pár dětí, které se tu jako obvyčejně potulovaly a chodily si hrát do blízkých Riegrových sadů. Spokojeně se rozhlédl. Sara si možná stěžuje na jeho věčnou nepřítomnost, ale zajistil jí opravdu hezké bydlení.

S balíčkem pod paží vyběhl do čtvrtého patra a odemkl si dveře bytu. Navyklým pohybem odhodil klobouk na věšák a zavolal na českou služku Julii, aby mu připravila kávu.

Sara měla právě návštěvu, svoji přítelkyni Rachel. Obě ženy byly velmi pohledné, ale velice se lišily: Sara byla tmavooká s hustými, vlnitými hnědými vlasy, Rachel modrooká blondýnka. Obě na sobě měly šaty, Sara hnědé a Rachel nápadně žluté. Na nízkém stolku mezi nimi stály šálky s kávou a podnos se zákusky. Když Heinz vtrhl do obývacího, právě odložily prázdné šálky. Sara překvapeně vzhlédla.

„Nečekala jsem tě!“ řekla mu.

„Promiňte, že ruším.“ Heinz ji svižně políbil a dvorně se sklonil nad Rachelinou rukou. „Je mi potěšením.“

Vzal si z podnosu dvě sušenky a přešel k rádiu, německému přijímači typu *Volksempfänger*, dalšímu zdroji neshod mezi ním a Sarou, protože byl laciný, dala se na něm naladit pouze německá propaganda a nic víc. Zapnul ho.

„Omlouvám se,“ řekl, „ale opozdil jsem se, chtěl jsem si poslechnout Hitlerovu řeč. Věřím, že se chystá oznámit důležité věci.“

Místnost se rázem naplnila hlukem.

„Ale Heinz, to snad...“ zaprotestovala Sara.

„Po dvacet let museli Němci v Československu trpět pronásledováním ze strany Čechů,“ odrážel se od stěn Hitlerův hlas. „Po dvacet let museli být říšští Němci svědky toho, jak se to

děje. Byli nuceni tomu přihlížet ne proto, že by tuto situaci schvalovali, ale proto, že nebyli ozbrojení a nemohli se vydat svým bratrům na pomoc, aby zahájili boj se svými mučiteli.“

„Tohle nebudu poslouchat!“

Sara proklouzla kolem Heinze a rádio zase vypnula. V pokoji se rozhostilo ticho.

„To je směšné!“ prohlásil. „Mohla bys projevit aspoň trochu inteligentního zájmu o politické dění!“

„Jako to děláš ty?“

„Ano, jako to dělám já. Nevíš o současné situaci vůbec nic, v hlavě máš leda nějaké fámy, které jsi kdovídkde slyšela! Ať se ti to líbí nebo ne, Němci v Sudetech mají velmi krutý úděl!“

„Opravdu? Myslela jsem si, že tam jezdíš pracovat kvůli výborným podmínkám!“

„Trpí nezaměstnaností, nejsou dostatečně zastoupeni v parlamentu, a jestli si vzpomínáš, policie zastřelila několik lidí, kteří demonstrovali proti tomu, že byli proti své vůli zataženi do toho buřtguláše, kterému se říká Československo.“

„Mluvíš jako politik.“

Přešel její ironickou poznámku a obrátil se k Rachel. „Je to pravda, nebo ne, Rachel?“

Rachel se omluvně usmála. „Já se v politice vůbec nevyznám!“

Heinz znovu zapnul rádio.

„Nechceme v Říši žádné Čechy! Ale německému národu říkám toto: v sudetské otázce je moje trpělivost u konce. Teď záleží na panu Benešovi, zda si přeje mír, nebo válku. Buď náš návrh uzná a dá sudetským Němcům svobodu, anebo je půjdeme osvobodit sami.“

„Vyhlašuje válku!“ vykřikla Sara.

„Nebud' hloupá! Hitler je schopný politik a teď jen záměrně chřestí zbraněmi.“

Do pokoje vešla Julie s Heinzovou kávou. Měla znepokojený výraz a vyměnila si se Sarou krátký pohled. Oběma bylo jasné, oč jde. Anna si totiž hrála s českými kamarády na ulici, a když

uviděla otcovo auto, schovala se za dveřmi domu. Julie ji teď propašovala do bytu.

Anna byla ve svém pokoji. Měla tu postel, knihovičku, šatní skříň a hračky; na stěně proti její posteli visel černobílý portrét prezidenta Tomáše Masaryka, takže mu mohla pokaždé, když šla spát, popřát dobrou noc. Prezidenta milovala a pokládala ho za svého druhého otce, zvlášť když právě zpívala státní hymnu *Kde domov můj, kde domov můj?* Ovšemže věděla, kde je její domov – právě tady, uprostřed Prahy. Přestože prezident Masaryk zemřel už před rokem, když jí bylo osm let, připadal Anně mnohem skutečnější než Bůh, kterého řadila spíš mezi ty děsivé osoby, které vás neustále soudí za všechno, co děláte. Aspoň tak to o něm říkal rabín, který ji jednou týdně učil hebrejštinu. Když se však na Boha zeptala Vatiho, zdálo se, že si s ním hlavu příliš nedělá.

Anna poslouchala rozhovor ve vedlejší místnosti a uvědomila si, že mezi rodiči se už zase schyluje k hádce. Věčně se přeli buď o peníze, anebo kvůli tomu, že Heinz jezdil za prací do Sudet a podporoval všechno německé, zatímco Sara zase hájila všechno české. Anna stranila mamince, ale přála si, aby mohla být loajálnější i k tatínkovi.

Ty hádky jí naháněly strach, Vati křičel a Mutti buď taky zvyšovala hlas, nebo nabírala do pláče. Často přitom zaznívalo její jméno, takže Anna se za jejich neshody cítila vinna, i když v hloubi duše věděla, že v tom hrají roli jiné a daleko mocnější síly. Přesto si dokázala vyvinout metody, jak takové střety zarazit, nebo aspoň odvést pozornost rodičů jinam. Teď měla zrovna jeden takový nápad po ruce. Vtrhla do obývacího pokoje, zdvořile pokývla Rachel a klopila nešťastně pohled k podlaze.

„Copak se děje, princezno? Pojď sem!“ vyzval ji Heinz.

Vběhla mu do náruče a on ji zvedl v objetí do vzduchu. Se svými světlými vlasy, modrýma očima a vzpřímeným držením těla to byl ten nejhezčí muž, jakého znala; a vždycky pěkně

čerstvě voněl, takovou zvláštní tatínkovskou vůní. Zabořila mu obličej do ramene.

„Ztratila jsem obruč,“ zahuhlala mu do saka.

„A kde?“ zeptal se a postavil ji na zem.

„V nějakém křoví v parku. Odkutálela se mi a přistála na holém zadku nějakého pána. A ten na mě začal křičet, a tak jsem musela utéct.“ Odmlčela se. „Ležel na nějaké paní.“ Anna čekala na dramatický účinek, kterým si byla předem jistá.

Z nastalého rozpačitého ticha pochopila, že se dotkla nějakého tabu.

„Naštěstí jsem ti přinesl dárek!“ řekl Heinz.

Podal jí růžový balíček.

„Díky, Vati!“

Rozbalila papír, otevřela kartonovou krabici a úžasem se prudce nadechla.

„Vati! Děkuju ti! Podívej, Mutti! Koukej! Ta je ale krásná!“

Heinz vypadal potěšeně. Možná, že ta drahá panenka stála za to.

„Jak jí budeš říkat?“ zeptal se.

Anna váhala. Najít správné jméno pro panenku, to byl vždycky těžký úkol. Všichni vyčkávali.

„Anežka,“ prohlásila konečně. Heinz se zatvářil nesouhlasně a jeho úsměv se rozplynul.

„Ale to je české jméno a ona je německá Mädchen. Co takhle Hilde nebo Frieda?“

Hilde nebo Frieda? Chce snad tatínek, aby její nová panenka byla úplně osamělá?

„Ale Heinzi!“ řekla Sara.

Už zase hrozila vypuknout ta hádka, které Anna doufala, že zabrání.

Rachel se zvedla k odchodu. „Díky za kávu, Saro, a za popovídání. Uvidíme se v sobotu na *Rosenkavalierovi*?“

„Snad.“

„A ve středu ve Slavii.“

Obě ženy se políbily na rozloučenou. Heinz vstal, otevřel Rachel dveře a vyšel za ní na chodbu.

Anna se chopila příležitosti, která se tím naskytla. „Můžu jít potom ještě ven? Moc hezky jsme si hráli.“

„Anno, proč to po mně chceš? Víš dobře, že se Vati bude zlobit!“

„No, ale já se zlobím už teď,“ namítla. „Proč mi nedovolíš, abych si hrála s kamarády?“

Heinz se vrátil zpátky právě včas, aby její otázku zaslechl.

„Protože styky s českými dětmi pro tebe nejsou vhodné. Kolikrát ti to ještě mám říkat?“

Stál nad ní, obličej zardělý, což bylo varovné znamení, že brzy vybuchne v záchvatu zlosti. V takových chvílích se její laskavý a hodný tatínek měnil v muže, který jí naháněl strach. Zvedl ji do náruče.

„Vím, kde je tvoje správné místo!“ Přesl s ní do jejího pokojíku a posadil ji nahoru na šatní skříň. Byla to jejich stará hra s dobře nazkoušenými pravidly.

„Sundej mě dolů! Prosím!“

„Ne! Zůstaneš tam, dokud nepojmenuješ svou panenku jak se patří.“

Říkal to napůl žertem, ale napůl vážně. Sara po něm střelila zuřivým pohledem a Anna, shlížejíc dolů ze svého bidélka, chápala, že je právě svědkem rozepře mnohem hlubší, že tu nejde jen o jméno panenky. Přesto se nehodlala vzdát. V trnitém bludišti vztahu svých rodičů si musela držet své pozice.

„Její správné jméno je Anežka! Nelíbilo by se jí, kdybych ho změnila,“ prohlásila. „Už se narodila jako Anežka.“

Heinz rezignovaně pokrčil rameny a odešel do svého pokoje.

Sara ji sundala ze skříně.

„Můžeš panenku pojmenovat, jak chceš,“ řekla jí, „vždyť je tvoje.“

„Když já ale nechci, aby ji Vati nesnášel!“ namítla Anna.

„Pokus se chápat,“ Sara holčičku objala, „že Vati se nám snaží dávat to nejlepší.“